

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a noua)

25 aprilie 2024*

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Contract de împrumut ipotecar – Clauză care prevede plata costurilor legate de contract în sarcina consumatorului – Decizie judecătorească definitivă de constatare a caracterului abuziv al acestei clauze și de anulare a acesteia – Acțiune în restituire a sumelor achitate în temeiul clauzei abuzive – Momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție”

În cauza C-484/21,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Juzgado de Primera Instancia n° 20 de Barcelona (Tribunalul de Primă Instanță nr. 20 din Barcelona, Spania), prin decizia din 22 iulie 2021, primită de Curte la 6 august 2021, în procedura

F C C,

M A B

împotriva

Caixabank SA, fostă Bankia SA,

CURTEA (Camera a noua),

compusă din doamna O. Spineanu-Matei, președintă de cameră, domnul S. Rodin (raportor) și doamna L. S. Rossi, judecători,

avocat general: domnul A. M. Collins,

grefier: doamna L. Carrasco Marco, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 19 octombrie 2023,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru F C C și M A B, de I. Fernández Grañeda, F. Gómez Hidalgo Terán și J. Zaera Herrera, abogados;

* Limba de procedură: spaniola.

- pentru Caixabank SA, de J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes, J. Rodríguez Cárcamo și E. Valencia Ortega, abogados;
- pentru guvernul spaniol, de A. Ballesteros Panizo și A. Pérez-Zurita Gutiérrez, în calitate de agenți;
- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de G. Rocchitta, avvocato dello Stato;
- pentru Comisia Europeană, de J. Baquero Cruz și N. Ruiz García, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între F C C și M A B, doi consumatori, pe de o parte, și Caixabank SA, fostă Bankia SA, o instituție de credit, pe de altă parte, în legătură cu o cerere de restituire a sumelor plătite în temeiul unei clauze contractuale al cărei caracter abuziv a fost constatat printr-o decizie judecătorească definitivă.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:
„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «un profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”
- 4 Articolul 7 alineatul (1) din această directivă are următorul cuprins:
„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori [a se citi «profioniști»].”

Dreptul spaniol

- 5 Articolul 121-20 din Ley 29/2002, primera Ley del Código Civil de Cataluña (Legea 29/2002, Prima lege a Codului civil din Catalonia) din 30 decembrie 2002 (BOE nr. 32 din 6 februarie 2003, denumită în continuare „Codul civil catalan”) prevede:

„Acțiunile de orice tip se prescriu în termen de zece ani, cu excepția cazului în care persoana a dobândit dreptul anterior prin uzucapiune sau a cazului în care prezentul cod sau legile speciale prevăd altfel.”

- 6 Articolul 121–23 din Codul civil catalan prevede:

„Termenul de prescripție începe să curgă de la momentul la care, după nașterea pretenției și după ce aceasta poate fi invocată, creditorul cunoaște sau poate în mod rezonabil cunoaște circumstanțele care stau la baza acesteia și persoana împotriva căreia se poate îndrepta.”

- 7 Potrivit articolului 121–11 din acest cod:

„Constituie cauze de întrerupere a prescripției:

- a) introducerea acțiunii în instanță, chiar dacă este respinsă pentru un viciu de procedură;
- b) inițierea procedurii de arbitraj privind creanța sau depunerea cererii prin care se solicită desemnarea arbitrilor de către instanță;
- c) contestarea extrajudiciară a creanței;
- d) recunoașterea dreptului sau renunțarea la prescripție de către persoana căreia i se poate opune creanța în cursul termenului de prescripție.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 8 Părțile din litigiul principal încheiaseră un contract de împrumut ipotecar în anul 2007. Întrucât clauza din acest contract care impunea reclamanților din litigiul principal plata tuturor costurilor referitoare la constituirea ipotecii (denumită în continuare „clauza referitoare la costuri”) a fost anulată printr-o hotărâre a Juzgado de Primera Instancia n° 50 de Barcelona (Tribunalul de Primă Instanță nr. 50 din Barcelona, Spania) din 2 mai 2019, sumele achitate cu titlu de taxe notariale au fost restituite reclamanților din litigiul principal.
- 9 La 23 februarie 2021, aceștia din urmă au introdus o acțiune la instanța de trimitere, Juzgado de Primera Instancia n° 20 de Barcelona (Tribunalul de Primă Instanță nr. 20 din Barcelona, Spania), având ca obiect rambursarea sumelor achitate în temeiul clauzei referitoare la costuri în ceea ce privește taxa de înregistrare și costurile pentru servicii de administrare, în cuantum de 295,36 euro.
- 10 În fața instanței de trimitere, Caixabank arată că acțiunea reclamanților din litigiul principal este prescrisă. Potrivit acesteia, termenul de prescripție, care, în conformitate cu Codul civil catalan, este de zece ani, a început să curgă de la momentul constituirii ipotecii în anul 2007, atunci când au fost achitate sumele a căror rambursare face obiectul procedurii principale.

- 11 În ceea ce îi privește, reclamantii din litigiul principal afirmă că, în temeiul concluziei care se desprinde din Hotărârea din 22 aprilie 2021, Profi Credit Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313), termenul de prescripție nu a început să curgă decât în momentul în care nulitatea clauzei referitoare la costuri a fost constatată de Juzgado de Primera Instancia n° 50 de Barcelona (Tribunalul de Primă Instanță nr. 50 din Barcelona). Aceștia adaugă că, în Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance (C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470), Curtea a declarat că termenul de prescripție nu poate începe să curgă de la momentul încheierii contractului.
- 12 Potrivit instanței de trimitere, se ridică problema momentului în care se consideră că consumatorul are cunoștință de faptele pe care se întemeiază acțiunea în rambursarea sumelor plătite în temeiul clauzei anulate. În opinia sa, nu există nicio îndoială că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 ar fi respectate, la fel cum ar fi respectat, prin urmare, și principiul efectivității dreptului Uniunii, dacă momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție ar fi stabilit la momentul constatării nulității clauzei referitoare la costuri. Cu toate acestea, într-un mod mai discutabil din punctul de vedere al instanței de trimitere, s-ar putea de asemenea să fie luată în considerare fie data la care consumatorul în discuție a efectuat plata acestor sume, fie data la care Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania) a pronunțat o hotărâre prin care a declarat abuzivă o clauză standard al cărei domeniu de aplicare ar fi echivalent cu cel al clauzei referitoare la costuri.
- 13 În sfârșit, instanța de trimitere consideră că, dacă momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție ar fi stabilit la momentul plății costurilor, acțiunea ar fi prescrisă în acest caz, iar consumatorii nu ar putea obține rambursarea sumelor nedatorate. În schimb, dacă momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție ar trebui stabilit la data hotărârii Tribunal Supremo (Curtea Supremă) menționate mai sus, și anume la 23 decembrie 2015, sau la data la care o decizie judecătorească a constatat nulitatea clauzei referitoare la costuri, în speță la 2 mai 2019, termenul de prescripție de zece ani nu ar fi încă atins, iar consumatorii ar putea fi încă despăgubiți pentru prejudiciul suferit.
- 14 În aceste condiții, Juzgado de Primera Instancia nr. 20 de Barcelona (Tribunalul de Primă Instanță nr. 20 din Barcelona) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
 - „1) Articolul 38 [din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene], principiul efectivității dreptului Uniunii, precum și articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din [Directiva 93/13] se opun faptului că termenul de prescripție al acțiunii în rambursarea sumelor plătite în temeiul unei clauze abuzive, precum clauza referitoare la costuri, începe să curgă înainte de constatarea nulității acestei clauze ca urmare a caracterului său abuziv?
 - 2) Articolul 38 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, principiul efectivității dreptului Uniunii, precum și articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opun stabilirii ca moment de la care începe să curgă termenul de prescripție data la care o instanță competentă să stabilească jurisprudență, precum Tribunal Supremo [Curtea Supremă], constată că o anumită clauză este abuzivă, independent de aspectul dacă consumatorul cunoaște sau nu conținutul hotărârii respective?

- 3) Articolul 38 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, principiul efectivității dreptului Uniunii, precum și articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opun ca, într-un contract cu o durată lungă, termenul de prescripție al acțiunii în rambursarea costurilor suportate [în temeiul unei clauze abuzive] pentru constituirea ipotecii să înceapă să curgă de la momentul plății acestor costuri, în măsura în care efectele clauzei abuzive încetează la acel moment și nu există riscul ca aceasta să fie aplicată din nou?”

Cu privire la întrebările preliminare

- 15 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că Curtea a declarat deja că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că trebuie să se considere, în principiu, că o clauză contractuală declarată abuzivă nu a existat niciodată, astfel încât aceasta nu poate avea efect în ceea ce privește consumatorul. Prin urmare, constatarea pe cale judecătorească a caracterului abuziv al unei astfel de clauze trebuie, în principiu, să aibă drept consecință restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar fi aflat consumatorul în lipsa clauzei respective [Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 61, precum și Hotărârea din 15 iunie 2023, Bank M. (Consecințele anulării contractului), C-520/21, EU:C:2023:478, punctul 57].
- 16 Rezultă că obligația instanței naționale de a înlătura o clauză contractuală abuzivă care impune plata unor sume care se dovedesc a fi nedatorate determină, în principiu, un efect restitutoriu corespunzător în privința acestor sume [Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 62, precum și Hotărârea din 15 iunie 2023, Bank M. (Consecințele anulării contractului), C-520/21, EU:C:2023:478, punctul 58].
- 17 Astfel, lipsa unui astfel de efect restitutoriu ar fi susceptibilă să pună sub semnul întrebării efectul disuasiv pe care articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 coroborat cu articolul 7 alineatul (1) din această directivă intenționează să îl confere constatării caracterului abuziv al clauzelor conținute în contractele încheiate de un profesionist cu consumatorii [Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 63, precum și Hotărârea din 15 iunie 2023, Bank M. (Consecințele anulării contractului), C-520/21, EU:C:2023:478, punctul 58].
- 18 Desigur, articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 impune ca statele membre să prevadă că clauzele abuzive nu creează obligații pentru consumator „în conformitate cu legislația internă” (Hotărârea din 6 octombrie 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punctul 57, și Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 64).
- 19 Cu toate acestea, reglementarea prin dreptul național a protecției garantate consumatorilor de Directiva 93/13 nu poate să modifice întinderea și, așadar, substanța protecției menționate și, în acest mod, să repună în discuție sporirea eficienței protecției menționate prin adoptarea unor norme uniforme în ceea ce privește clauzele abuzive, care a fost urmărită de legiuitorul Uniunii Europene, astfel cum se indică în cel de al zecelea considerent al Directivei 93/13 [Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 65, precum și Hotărârea din 15 iunie 2023, Bank M. (Consecințele anulării contractului), C-520/21, EU:C:2023:478, punctul 60].

20 În consecință, deși revine statelor membre, prin intermediul dreptului lor național, sarcina de a defini condițiile în care se efectuează constatarea caracterului abuziv al unei clauze conținute într-un contract și în care se materializează efectele juridice concrete ale acestei constatări, nu este mai puțin adevărat că o asemenea constatare trebuie să permită restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar fi aflat consumatorul în lipsa acestei clauze abuzive, în special prin instituirea unui drept la restituirea avantajelor dobândite în mod nejustificat, în detrimentul său, de către profesionist în temeiul respectivei clauze abuzive [Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 66, precum și Hotărârea din 15 iunie 2023, Bank M. (Consecințele anulării contractului), C-520/21, EU:C:2023:478, punctul 61].

Cu privire la prima și la a treia întrebare

21 Prin intermediul primei și al celei de a treia întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și articolul 38 din Carta drepturilor fundamentale trebuie interpretate în sensul că se opun ca termenul de prescripție al unei acțiuni în restituire a unor costuri care au fost achitate de consumator la momentul încheierii unui contract încheiat cu un profesionist, în temeiul unei clauze contractuale al cărei caracter abuziv a fost constatat printr-o decizie judecătorească definitivă pronunțată ulterior plății acestor costuri, să înceapă să curgă de la data acestei plăți sau, în orice caz, înainte ca nulitatea acestei clauze să fi fost constatată prin această decizie.

22 Trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, în lipsa unei reglementări specifice a Uniunii în materie, revine ordinii juridice interne a fiecărui stat membru, în temeiul principiului autonomiei procedurale, atribuția de a stabili modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor în justiție destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii, cu condiția însă ca acestea să nu fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare supuse dreptului intern (principiul echivalenței) și de a nu face imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de dreptul Uniunii (principiul efectivității) (Hotărârea din 22 aprilie 2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, punctul 52 și jurisprudența citată).

23 În ceea ce privește principiul efectivității, singurul în discuție în prezenta procedură, trebuie arătat că fiecare caz în care se ridică problema dacă o prevedere procedurală internă face imposibilă sau excesiv de dificilă aplicarea dreptului Uniunii trebuie analizat ținând cont de locul pe care respectiva prevedere îl ocupă în cadrul procedurii în ansamblul său, de modul în care se derulează și de particularitățile acesteia în fața diverselor instanțe naționale. Din această perspectivă, trebuie să se țină seama, dacă este cazul, de principiile care stau la baza sistemului jurisdicțional național, precum protecția dreptului la apărare, principiul securității juridice și buna desfășurare a procedurii (Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 28 și jurisprudența citată).

24 În plus, Curtea a precizat că obligația statelor membre de a asigura efectivitatea drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii implică, în special pentru drepturile care decurg din Directiva 93/13, o cerință de protecție jurisdicțională efectivă, consacrată și la articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care se aplică printre altele în ceea ce privește definirea modalităților procedurale referitoare la acțiunile în justiție întemeiate pe astfel de drepturi (Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 29 și jurisprudența citată).

- 25 În ceea ce privește analiza caracteristicilor unui termen de prescripție precum cel în discuție în litigiul principal, Curtea a precizat că această analiză trebuie să privească durata unui astfel de termen, precum și modalitățile de aplicare a acestuia, inclusiv evenimentul reținut pentru a declanșa curgerea acestui termen (Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 30 și jurisprudența citată).
- 26 Deși Curtea a statuat că o cerere formulată de consumator în vederea constatării caracterului abuziv al unei clauze care figurează într-un contract încheiat între acesta din urmă și un profesionist nu poate fi supusă niciunui termen de prescripție (Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 38 și jurisprudența citată), aceasta a precizat că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu se opun unei reglementări naționale care supune unui termen de prescripție cererea unui astfel de consumator prin care se urmărește invocarea efectelor restitutorii ale acestei constatări, sub rezerva respectării principiilor echivalenței și efectivității (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 39 și jurisprudența citată).
- 27 Prin urmare, este necesar să se considere că supunerea la un termen de prescripție a cererilor cu caracter restitutoriu formulate de consumatori în vederea valorificării drepturilor care le sunt conferite de Directiva 93/13 nu este în sine contrară principiului efectivității cu condiția ca aplicarea sa să nu facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de această directivă (Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 40 și jurisprudența citată).
- 28 În această privință, trebuie să se țină cont de situația de inferioritate a consumatorului față de un profesionist în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, situație care îl conduce la aderarea la condițiile redactate în prealabil de profesionist, fără a putea exercita o influență asupra conținutului acestora. De asemenea, trebuie amintit că consumatorii pot să nu aibă cunoștința de caracterul abuziv al unei clauze cuprinse într-un contract de împrumut ipotecar sau să nu sesizeze exact întinderea drepturilor lor care decurg din Directiva 93/13 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 45 și jurisprudența citată).
- 29 În acest context, Curtea a apreciat că aplicarea unui termen de prescripție care începe să curgă după semnarea acestui contract, în măsura în care implică faptul că consumatorul nu poate solicita restituirea plăților efectuate în executarea unei clauze contractuale considerate abuzive decât într-un termen determinat de la semnarea contractului, independent de aspectul dacă acesta avea sau putea în mod rezonabil să aibă cunoștința de caracterul abuziv al acestei clauze, este de natură să facă excesiv de dificilă exercitarea drepturilor acestui consumator conferite de Directiva 93/13 și, prin urmare, încalcă principiul efectivității coroborat cu principiul securității juridice (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 iulie 2020, Caixabank și Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 și C-259/19, EU:C:2020:578, punctul 91; a se vedea de asemenea, prin analogie, Hotărârea din 22 aprilie 2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, punctul 63).
- 30 Astfel, în speță, din decizia de trimitere rezultă că, având în vedere faptul că clauza referitoare la costuri și-a produs efectele în momentul încheierii contractului, care corespunde celui al plății acestor costuri, stabilirea punctului de plecare al termenului de prescripție al unei acțiuni în rambursarea costurilor menționate la momentul acestei încheieri și al acestei plăți ar avea drept

consecință faptul că, la data introducerii acțiunii în restituire a reclamanților din litigiul principal, aceasta ar fi deja prescrisă independent de aspectul dacă consumatorii aveau sau cel puțin puteau în mod rezonabil avea cunoștință de caracterul abuziv al clauzei referitoare la costuri.

- 31 În lumina jurisprudenței amintite la punctele 28 și 29 din prezenta hotărâre, este necesar să se considere că data încheierii contractului care conține clauza abuzivă și a plății costurilor în cauză nu poate, ca atare, să constituie momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție.
- 32 În schimb, în împrejurări precum cele din cauza principală, la data la care decizia prin care se constată caracterul abuziv al clauzei contractuale în discuție și prin care se declară nulitatea sa pentru acest motiv a rămas definitivă, consumatorul cunoaște în mod cert neregularitatea acestei clauze. Prin urmare, în principiu, de la această dată consumatorul este în măsură să își valorifice în mod util drepturile pe care i le conferă Directiva 93/13 și poate, așadar, să înceapă să curgă termenul de prescripție al acțiunii în restituire, al cărei obiectiv principal este restabilirea în drept și în fapt a situației consumatorului în care acesta s-ar fi aflat în lipsa clauzei menționate, după cum reiese din cuprinsul punctelor 15 și 20 din prezenta hotărâre.
- 33 Astfel, în acest moment, ca urmare a faptului că este vorba despre o decizie judecătorească ce are autoritate de lucru judecat și al cărei destinatar este consumatorul în cauză, acesta din urmă este în măsură să ia cunoștință de caracterul abuziv al clauzei în discuție și să aprecieze el însuși oportunitatea introducerii unei acțiuni în restituire a sumelor plătite în temeiul acestei clauze în termenul stabilit de dreptul național.
- 34 Astfel, un termen de prescripție care începe să curgă de la data la care rămâne definitivă decizia prin care se constată caracterul abuziv al unei clauze contractuale și prin care aceasta este anulată pentru acest motiv este compatibil cu principiul efectivității, întrucât consumatorul are posibilitatea să își cunoască drepturile înainte ca acest termen să înceapă să curgă sau să expire (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 46 și jurisprudența citată).
- 35 Cu toate acestea, este necesar să se precizeze că, deși, astfel cum rezultă din jurisprudența amintită la punctul 29 din prezenta hotărâre, Directiva 93/13 se opune ca termenul de prescripție al acțiunii în restituire a sumelor plătite de către un consumator în temeiul unei clauze contractuale abuzive să poată începe să curgă independent de aspectul dacă acest consumator cunoștea sau putea în mod rezonabil să cunoască caracterul abuziv al acestei clauze, această directivă nu se opune ca profesionistul să aibă posibilitatea de a dovedi că respectivul consumator avea sau putea în mod rezonabil să aibă cunoștință de acest fapt înainte de pronunțarea unei hotărâri de constatare a nulității clauzei menționate.
- 36 În aceste condiții, nu este necesar să se interpreteze articolul 38 din Carta drepturilor fundamentale pentru a stabili dacă drepturile fundamentale care sunt consacrate în aceasta se opun unei practici naționale precum cea care face obiectul prezentei întrebări.
- 37 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la prima și la a treia întrebare că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, citite în lumina principiului efectivității, trebuie interpretate în sensul că se opun ca termenul de prescripție al unei acțiuni în restituire a unor costuri care au fost achitate de consumator la momentul încheierii unui contract cu un profesionist, în temeiul unei clauze contractuale al cărei caracter abuziv a fost constatat printr-o decizie judecătorească definitivă pronunțată ulterior plății acestor costuri, să înceapă să curgă de la data acestei plăți independent de aspectul dacă acest

consumator avea sau putea în mod rezonabil să aibă cunoștință de caracterul abuziv al acestei clauze încă de la plata menționată sau înainte ca nulitatea acestei clauze să fi fost constatată prin această decizie.

Cu privire la a doua întrebare

- 38 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că se opun ca termenul de prescripție al unei acțiuni în restituire a unor costuri care au fost achitate de consumator în temeiul unei clauze dintr-un contract încheiat cu un profesionist, al cărui caracter abuziv a fost constatat printr-o decizie judecătorească definitivă, să înceapă să curgă de la data la care instanța supremă națională a pronunțat o hotărâre anterioară, într-o cauză distinctă, prin care se declară abuzivă o clauză standard care corespunde acestei clauze din acest contract.
- 39 După cum reiese din jurisprudența amintită la punctele 15 și 20 din prezenta hotărâre, Directiva 93/13 urmărește să permită restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar afla consumatorul în lipsa acestei clauze abuzive, mai concret prin instituirea unui drept la restituirea avantajelor dobândite în mod nejustificat, în detrimentul său, de către profesionist în temeiul clauzei abuzive menționate.
- 40 Or, stabilirea momentului de la care începe să curgă termenul de prescripție al unei acțiuni în restituire a costurilor plătite de un consumator în temeiul unei clauze contractuale abuzive la data la care instanța supremă națională a pronunțat o hotărâre prin care a declarat abuzivă clauza standard care corespunde clauzei preluate în contractul în litigiu ar permite în numeroase cazuri profesionistului să păstreze sumele dobândite în mod nejustificat în detrimentul consumatorului menționat în temeiul clauzei abuzive, ceea ce ar fi incompatibil cu cerința care decurge din jurisprudența amintită la punctul 29 din prezenta hotărâre, potrivit căreia acest punct de plecare nu poate fi stabilit independent de aspectul dacă același consumator avea sau putea în mod rezonabil să aibă cunoștință de caracterul abuziv al acestei din urmă clauze pe care se întemeiază dreptul la restituire și fără a impune profesionistului o obligație de diligență și de informare în privința consumatorului, accentuând astfel situația de inferioritate a acestuia din urmă pe care Directiva 93/13 urmărește să o atenueze.
- 41 În plus, în lipsa unei obligații de informare în această privință în sarcina profesionistului, nu se poate prezuma că un consumator poate în mod rezonabil să aibă cunoștință de faptul că o clauză cuprinsă în contractul său are o sferă de aplicare echivalentă cu o clauză standard al cărui caracter abuziv a fost constatat de instanța supremă națională.
- 42 Astfel, deși jurisprudența unei instanțe supreme a unui stat membru poate permite, cu condiția unei publicități suficiente, unui consumator să ia cunoștință de caracterul abuziv al unei clauze-tip inserate în contractul său cu un profesionist, nu se poate aștepta totuși din partea acestui consumator, pe care Directiva 93/13 urmărește să îl protejeze având în vedere situația sa de inferioritate în raport cu profesionistul, să efectueze demersuri care țin de cercetarea juridică [a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 iulie 2023, Banco Santander (Trimitere la un indice oficial), C-265/22, EU:C:2023:578, punctul 60].
- 43 În plus, trebuie subliniat în această privință că o astfel de jurisprudență națională nu este în mod necesar de natură să permită *ipso facto* să se declare abuzive toate clauzele de acest tip incluse în toate contractele dintre un profesionist și un consumator în ordinea juridică a acestui stat

membru. Atunci când o clauză standard a fost declarată abuzivă de instanța supremă națională, este de asemenea necesar, în principiu, să se stabilească de la caz la caz în ce măsură o clauză inclusă într-un contract specific este echivalentă cu această clauză standard și trebuie, în același temei ca aceasta din urmă, să fie considerată abuzivă.

- 44 Astfel, în conformitate cu articolul 3 alineatul (1) și cu articolul 4 alineatul (1) Directiva 93/13, examinarea caracterului eventual abuziv al unei clauze a unui contract încheiat între un profesionist și un consumator, care implică să se determine dacă aceasta provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților la contract în detrimentul consumatorului, trebuie efectuată în raport cu toate circumstanțele care însoțesc încheierea acestuia. O asemenea examinare de la caz la caz se dovedește cu atât mai importantă cu cât caracterul abuziv al unei clauze poate rezulta dintr-o lipsă de transparență a acesteia. Așadar, în principiu, caracterul abuziv al unei clauze contractuale specifice nu poate fi prezumat, întrucât o asemenea calificare este susceptibilă să depindă de circumstanțele specifice încheierii fiecărui contract și în special de informațiile specifice furnizate de fiecare profesionist fiecărui consumator.
- 45 Din aceste considerații rezultă că nu se poate impune unui consumator mediu suficient de atent și de avizat nu numai să se informeze în mod regulat, din proprie inițiativă, cu privire la deciziile instanței supreme naționale referitoare la clauzele standard conținute în contracte de aceeași natură cu cele pe care le-a putut încheia cu profesioniști, ci și să stabilească, în temeiul unei hotărâri a unei instanțe supreme naționale, dacă o clauză precum cea inserată într-un contract specific este abuzivă.
- 46 În plus, ar fi contrar Directivei 93/13 ca profesionistul să beneficieze de pasivitatea sa în fața acestei nelegalități constatate de instanța supremă națională. Astfel, în împrejurări precum cele din cauza principală, profesionistul, în calitatea sa de instituție bancară, dispune, în principiu, de un serviciu juridic specializat în materie, care a redactat contractul în discuție în această cauză și care este apt să urmărească evoluția jurisprudenței acestei instanțe și să tragă de aici concluziile privind contractele deja încheiate de această instituție. O atare instituție bancară dispune totodată, în principiu, de un serviciu „Clienți” care are toate informațiile necesare pentru a contacta cu ușurință clienții în cauză.
- 47 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că se opun ca termenul de prescripție al unei acțiuni în restituire a unor costuri care au fost achitate de consumator în temeiul unei clauze dintr-un contract încheiat cu un profesionist, al cărei caracter abuziv a fost constatat printr-o decizie judecătorească definitivă, să înceapă să curgă de la data la care instanța supremă națională a pronunțat o hotărâre anterioară, într-o cauză distinctă, prin care se declară abuzivă o clauză standard care corespunde acestei clauze din acest contract.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 48 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a noua) declară:

- 1) **Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, citite în lumina principiului efectivității,**

trebuie interpretate în sensul că

se opun ca termenul de prescripție al unei acțiuni în restituire a unor costuri care au fost achitate de consumator la momentul încheierii unui contract cu un profesionist, în temeiul unei clauze contractuale al cărei caracter abuziv a fost constatat printr-o decizie judecătorească definitivă pronunțată ulterior plății acestor costuri, să înceapă să curgă de la data acestei plăți, independent de aspectul dacă acest consumator avea sau putea în mod rezonabil să aibă cunoștința de caracterul abuziv al acestei clauze încă de la plata menționată sau înainte ca nulitatea acestei clauze să fi fost constatată prin această decizie.

- 2) **Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13**

trebuie interpretate în sensul că

se opun ca termenul de prescripție al unei acțiuni în restituire a unor costuri care au fost achitate de consumator în temeiul unei clauze dintr-un contract încheiat cu un profesionist, al cărei caracter abuziv a fost constatat printr-o decizie judecătorească definitivă, să înceapă să curgă de la data la care instanța supremă națională a pronunțat o hotărâre anterioară, într-o cauză distinctă, prin care se declară abuzivă o clauză standard care corespunde acestei clauze din acest contract.

Semnături